

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri

Etkili ve güzel yazılar kaleme alma ve hitabet konusunda çok yetenekli olan Atatürk, hitabetteki ustalığı, etkili konuşma ve yazılarının ideolojik ve psikolojik telkin gücüyle, hitap ettiği kişi ve topluluklar üzerinde derin etki bırakmıştır. İlk hitabet denemelerini öğrencilik yıllarında yaptığını anılarında anlatan Atatürk, çocukluk yıllarından beri güzel yazılar kaleme almaya ve konuşmaya ilgisi olduğunu ifade etmiştir.

Atatürk'ün yaptığı konuşma metinleri incelendiğinde, bu metinlerin bir söylevde bulunması gereken tüm özellikleri taşıdığı, onun zaferine bütün varlığıyla inandığı Türk Milli Mücadelesi ve inkılabını bu minvalde hitap ettiği kişi ve topluluğa anlattığı ve benimsetmekte zorluk çekmediği görülmektedir. O, düşüncelerini kısa cümlelerle ve net olarak ifade ederken, en mantıklı delillerle de ortaya koymuştur.

Atatürk'ün söylevci kişiliğini en iyi yansıtan "Nutuk" adlı eseridir. Bizzat Atatürk tarafından CHP'nin İkinci Kongresi'nde, 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında okunmuştur. Sahip olduğu içerik bakımından, cumhuriyet tarihinin başucu eseri olma özelliğini taşıyan Nutuk, edebi yönden değerlendirildiğinde ise hitabet sanatının en güzel örneklerinden biridir.

Nutuk dışındaki bir diğer örnek ise Atatürk'ün ölümünden yedi yıl sonra derlenip, kitaplaştırılmaya başlanan "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adlı eserdir. Atatürk'ün, çeşitli yerlerde yaptığı konuşmaları ve farklı konularda verdiği demeçleri yanında tamim, telgraf ve beyannamelerini bir araya getiren bu eser, Atatürk'ün faaliyetlerinin geçtiği karmaşık ortam ile onun düşüncelerinin özgün seyrini ortaya koymaktadır. Bundan dolayı da ASD'nin, Atatürk'ü doğrudan, aracısız olarak tanıyabilme, sözlerini bir bütün olarak değerlendirebilme ve olaylara yaklaşımlarını doğru bir şekilde kavrayabilme noktasında önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye'de böyle örnekleri bulunmakla birlikte, bu tarz çalışmalar sadece Türkiye'ye özgü değildir ve önceki yıllarda Türkiye dışındaki ülkelerde de örnekleri görülen devlet adamlarına ait söylev ve demeçlerin kitaplaştırılması işinin, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde başladığı bilinmektedir. ABD başkanlarından Washington'un (1837) ve Lincoln'ün (1864) söylev ve demeçlerinin basılması ile başlayan bu akımın, Amerika'dan Avrupa'ya, Afrika'ya, Orta Doğu ve Asya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada etkili olduğu görülmektedir.

Devlet başkanlarına ve önemli birtakım kişilere ait olan söylevlerin kitaplaştırılması işinin bir gelenek halini aldığı ABD'de bu durum özellikle, 1934'te ABD Kongresi tarafından "Ulusal Tarihi Yayınlar ve Kayıtlar Komisyonu"nun (National Historical Publications and Records Commission (NHPRC)) kurulmasıyla birlikte sistematik bir hal almıştır. NHPRC'nin ABD başkanlarının konuşmalarını yıllık olarak yayımlama kararı almasıyla birlikte başlayan çalışmalarda, ABD başkanlarının sadece başkanlık dönemleri değil, bütün yaşamları yıl yıl ele alınarak incelenmiş, başkanlık dönemlerine ait söylev ve demeçleri de bu ciltler içerisinde kitaplaştırılmış ve kitaplaştırılmaya devam etmektedir.

Bunun amacının başlangıçta, ABD liderlerinin fikir ve düşüncelerini ortaya koymak, yıllar ilerledikçe liderlere ait söylev ve demeçlerin yayımlanması ile o döneme ait Amerikan tarihini bir yönüyle aydınlatmak ve bu bilgileri, araştırmacıların hizmetine sunmak olduğunu, ABD'nin bu kapsamdaki çalışmalarla, dünyadaki diğer devletlere örnek oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Bu örnek doğrultusunda diğer ülkelerde yapılan çalışmalara bakıldığında; örneğin İngiltere'de, Kral I. Charles'ın 1935'te yayımlanan mektup, konuşma ve söylevleri, II. Dünya Savaşı sırasında izlediği politika ile İngiltere'nin unutulmaz devlet adamları arasına giren, dönemin başbakanı Winston Churchill'in, II. Dünya Savaşı'nın başlarında

1940 ve 1941 yıllarında yaptığı konuşmalarının yer aldığı “Blood, Toil, Tears and Sweat” adlı eser vb. eserler bulunmaktadır.

Almanya’da ise tarihçi Max Domarus, katıldığı birçok Nazi toplantısında Hitler’in yaptığı konuşmaları derlemiş ve bunu daha sonra, Hitler’in fikirlerini tanıtmak amacıyla dört cilt halinde kitaplaştırmıştır.

İtalya’da Benito Mussolini’nin konuşma ve yazılarının toplandığı “Mussolini as Revealed in His Political Speeches (November 1914-August 1923)” adlı eser yayımlanmıştır.

20. yüzyılın sonlarında sosyalist düzenin çökmesi ile Bosna-Hersek’in ilk devlet başkanı olan Aliya İzzetbegović’in konuşmalarının kitaplaştırıldığı “Konuşmalar” adlı eser 2003’te yayımlanan “Bosna Mucizesi” adlı kitabın genişletilmiş baskısıdır.

Sovyet Rusya’da Joseph Stalin’in, marksizm ve ulusalcılık üzerine konuşmalarının kitaplaştırıldığı eser, yine Sosyalist Devriminin 20. yıl dönümü münasebetiyle 1937’de basılan ve Mart 1917’den Ocak 1918’e kadar olan süreçte Lenin ve Stalin’in başlıca yazı ve konuşmalarının yer aldığı eser bu kapsamda Rusya’dan verilebilecek örneklerdir.

1928’den, öldüğü yıl olan 1975’e kadar Çin’de Milliyetçi Parti liderliği, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı yapmış olan Chiang Kai-shek’in 1937-1945 arası ile 1961’de, 1967’de ve 1970’teki konuşmalarını içeren dört ciltlik eserde; Chiang Kai-shek’in Çin, Çin gençliği, dini inancı, Çin’in dış ilişkileri, iç politika, sosyal yaşamla ilgili seçme konuşmaları yer almaktadır.

1947’de bağımsızlığını ilan eden Pakistan’ın kurucusu ve ilk genel valisi olan Muhammed Ali Cinnah’ın, 1947-1948 yılları arası iç politika, azınlıklar, eğitim, dış politika, İslamiyet, savunma, mülteciler vb. konularda yaptığı konuşmalar, “Cinnah’ın Konuşmaları” adlı eserde toplanmıştır.

1961-1979 yılları arası Kore Cumhuriyeti cumhurbaşkanı olan Park Chung Hee’nin gerek ülkesinde ve gerekse uluslararası konferanslarda yaptığı dikkat çekici konuşmaları iki cilt halinde yayımlanmıştır.

1979’da İran’da gerçekleşen İslam Devrimi sonrası İran’ın yönetimini ele alan Ayetullah Humeyni’nin değişik zamanlarda yaptığı çeşitli konularla ilgili söylevleri “Sözleriyle Hatt-ı İmam” adlı üç ciltlik eserde toplanmıştır.

Güney Afrika’da Nelson Mandela’nın hapisane arkadaşları tarafından, onun konuşma ve yazılarının tarihsel dokümanlarıyla birlikte bir araya getirilerek kitaplaştırıldığı eser de bir diğer örnektir.

Bunların dışında Batı ülkelerinden; Napolyon’un konuşma, beyan ve yazıları, Romanya devlet başkanı Nikolay Çavuşesku’nun röportaj, konuşma ve makaleleri, Arnavutluk Devlet başkanı Enver Hoca’nın konuşmaları ile Doğu ülkelerinden; Nepal Kralı Mahendra ve oğlu Birendra’ya ait konuşma, beyanat ve mesajlar, Pakistan devlet başkanı Muhammed Eyüp Han, Zülfikar Ali Butto ve Benazir Butto’nun demeç ve konuşmaları Hindistan başbakanı İndra Gandhi’nin konuşma ve yazıları bu bağlamda bahsedilmesi gereken diğer örnekleri oluşturmaktadır.

Türkiye’de de genel olarak Atatürk’ün ölümünden sonra başlamış olan bu anlayışta, Atatürk dışında söylev ve demeçlerinin kitaplaştırıldığı ilk kişi İsmet İnönü olmuştur. Altıncı cumhurbaşkanı olan ve 1973-1980 yılları arası görev yapan Fahri S. Korutürk’ün cumhurbaşkanlığı döneminde cumhurbaşkanlarının görev dönemlerini kapsayan söylev ve demeçlerin yayımlanması işi, sistematik bir hale getirilmeye çalışılmış ve bu iş Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği’nin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar sadece cumhurbaşkanları ile sınırlı

kalmamış, devletin önemli makamlarında görev yapmış olan birçok kişiye ait söylev ve demeçlerde kitaplaştırılmıştır. Bu türden söylev ve demeçlerin TBMM başkanlarına, başbakanlara, devlet bakanlarına, siyasi parti liderlerine, diyanet işleri başkanlarına ve hatta milletvekillerine ait oldukları görülmektedir.

Bununla birlikte, Türkiye’de bunun en güzel örneğinin verildiği, Atatürk’e ait söylev ve demeçlerin kitaplaştırılması işi, onun ölümünden sonra Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün kurulması ile başlamıştır.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün kurulmasına yönelik TBMM’de yapılan görüşmelerde; büyük devrimler yapmış ve rejimler kurmuş başlıca milletlerin, devrimlerindeki mahiyeti ve rejimlerindeki ideali belirtmek, bunu gerek kendi milletleri gerekse yabancı milletlere tanıtmak ve yaymak için kurumlar kurdukları, yayınlarını dünyanın uzak köşelerine kadar gönderdikleri ifade edilmişti. Bu bağlamda, Türk Kurtuluş Savaşı ve Türk inkılabı ile tarihte eşine az rastlanır bir devrim gerçekleştirmiş olan Türk milletinin de bu tarz işlerini görecektir ve inkılabın bilincini halka aşılacaktır, yabancı ülkelere yayacak, güçlü bir kuruma ihtiyacı olduğu belirtilmiş, bu ihtiyacı karşılamak amacıyla 15.4.1942 tarih ve 4204 sayılı kanunla Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün kurulması hakkındaki kanun kabul edilmiş ve 22 Nisan 1942 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

TİTE, Türk Millî Mücadelesi, Türk inkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmada bulunmak, bu konularla ilgili belgeleri ve yayınları toplayarak kütüphane ve müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak, Türk inkılap ve rejimini memleket içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayında bulunmak gayesiyle, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı bir enstitü olarak kurulmuştur.

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün genel çalışma planına göre üzerinde çalışıp, yayınlar yapacağı konulardan bazıları şunlardı:

- a) Atatürk’ün Hatıratı
- b) Atatürk’ün Nutku
- c) Atatürk’ün Mecliste ve memlekette söylediği nutukların toplanıp neşredilmesi
- d) Atatürk’ün mektupları ve telgrafları

Bu doğrultuda yayınlar yapması öngörülen TİTE’nin yayın programına da Afet İnan’ın 1964 yılında basılan “Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV” adlı eserin önsözünde de belirttiği üzere Atatürk’ün Nutuk’ta yer almayan söylev, demeç, tamim ve telgraflarını bir arada toplama esası konmuştu.

Bu esas doğrultusunda yapılan çalışmalar ilk ürününü 1945’te vermiş ve bu tarihte “Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I” yayımlanmıştır. Bu eserin ikinci cildi, 1952’de, üçüncü cildi 1954’te, “Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri” adını taşıyan dördüncü cildi ise 1964’te yayımlanmıştır.

Bu ciltlerde sırasıyla;

1. Atatürk’ün TBMM’de ve CHP kurultaylarındaki söylev ve demeçleri
2. TBMM ve CHP kurultayları dışında, Atatürk’ün devlet merkezinde ve yurt içindeki söylev ve demeçleri
3. Atatürk’ün Türk ve yabancı gazete muhabirlerine verdiği demeçler

4. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi ile ilgili tamim, telgraf ve beyannameleri derlenerek kitaplaştırılmıştır.

Bu dört ciltlik eser, TİTE'nin kitaplık ve arşiv memurluğunun yanı sıra müdür yardımcılığı görevini de yürüten, Nimet Arsan (Unan)'ın (Nimet Arsan'ın 29.05.1947-17.04.1956 tarihleri arası Arif Unan'la yaptığı evlilikten dolayı bu tarihler arası Unan soyadını kullandığı görülmektedir) uzun bir çalışma ve gayretlerinin sonucunda derlenip tamamlanmıştır.

Atatürk'ün bütün söz ve yazılarının bir araya toplanmaya çalışıldığı ilk eser olmasıyla dikkat çeken ASD'nin 1945'te yayımlanan ilk cildinin giriş bölümünde, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Atatürk'ü fikir ve düşünceleri ile illebet yaşatmak için birinci yolun, onun sözlerini tespit etmekten geçtiğini dile getirmiş, ayrıca Atatürk'ün düşünceleri, faaliyetleri ve bunları ne için, hangi amaçlarla yaptığı ve bunun sonunda hedeflerine ulaşmada başarılı olmasının gerekçeleri gibi sorulara cevap bulunacağına işaret etmiş ve *"Büyük Nutkundan sonra yayınlanması bizler için ilk borç olan, Atatürk'ün diğer sözleridir. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, bu yoldaki ödevini Türk tarihine sunduğu bu ciltlerle yerine getirmeye çalışıyor"* diyerek bu çalışmanın önemine vurgu yapmıştır.

ASD, doğrudan Atatürk tarafından oluşturulmuş bir eser olmamakla birlikte, Atatürk'ün Nutuk'u hazırlama gerekçesi olarak söylediği; *"...Maksadım, inkılâbımızın incelenmesinde tarihe yardımcı olmaktır..."* sözünün, ASD'yi hazırlayanlar üzerinde etkisi olduğu ve bu eserin oluşturulmasındaki amaçlardan birisinin de, ASD'ye konu olan dönemin tarihini ortaya koymak olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri'nin 1964'te yapılan baskısının önsözünde, o dönemin TİTE müdürü Afet İnan; bu son cilt ile Atatürk'ün Türk Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi ile ilgili belgelerinin önemli bir kısmının toplanmış olduğunu, esasen bu çalışma ile Atatürk'e ait ve Nutuk hariç bütün söylev, demeç, tamim ve telgrafların bir araya getirilmesinin amaçlandığını, ancak bunun önemli bir kısmının yerine getirilebildiğini söylemiştir ki bunun nedeni; dönemin kısıtlı imkanları ve bir ekip işi olması gereken bu çalışmanın bir kişiye bırakılmış olması (Nimet Arsan (Unan)) ve onun gayretleri ile hazırlanmış olmasıdır. Dolayısıyla bu zorluklar düşünüldüğünde, o dönemde ancak bu kadar belgeye ulaşılabilirdiğini söylemek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Özellikle tarih araştırmacıları arasında ciddi ilgi uyandıran eserin, 1964'te son cildinin yayımlanması ile bu alanda çalışmalara rehber olduğu ve bu türden çalışmaları yönlendirdiği görülmektedir. Özellikle bu eserde yer almayan Atatürk'e ait söylev, demeç, tamim, telgraf ve beyannamelere yönelik çalışmaların popüler olduğu o dönemde, Utkan Kocatürk ve Sadi Borak'ın ayrı ayrı derlediği ve TİTE'ye basılması için verdikleri, Atatürk'e ait ve ASD'de olmayan metinleri birleştirerek yayımlamayı uygun gören TİTE, bu eseri "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V" adıyla 1972'de yayımlamıştır.

Dönemin TİTE müdürü İnan eserin önsözünde, bu çalışmanın ASD'nin ilk dört cildinde eksik kalan metinleri bir araya getirdiğini, fakat bu yeni cilde rağmen yine de Atatürk'e ait söylev, demeç, mülakat, tamim, telgraf ve beyannamelerin tamamının toplandığını ifade etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir. İnan, henüz ilk kaynakları tespit edilmeyen metinlerle, telgrafların dışında bir kısım resmi yazışmaların ve mektupların, bu serinin altıncı cildinde yer alacağını ifade etmişse de sonraki yıllarda TİTE'nin böyle bir çalışma yapmadığı görülmektedir.

İlerleyen yıllarda TİTE'nin ASD ile ilgili yaptığı farklı bir çalışma, 1981 yılına kadar her cildi ayrı kitaplar halinde basılan Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerini, Atatürk'ün 100. doğum yılında birleştirerek tek bir kitap ve ortak başlık altında "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III (1906-1938)" olarak yayımlanması olmuştur.

1981 yılında yapılan üçüncü baskısı da dahil olmak üzere, o döneme kadar olan ASD'nin bütün ciltlerini ve çeşitli düzenleme ve eklemeler ile ikinci baskılarını da yayımlayan TİTE, ASD'nin basım iznini 1983 yılında kurulan Atatürk Araştırma Merkezi'ne vermiştir. 1982 Anayasası'nın 134. maddesine göre; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında kurulan Atatürk Araştırma Merkezi'de, 1989 yılından itibaren duyulan ihtiyaç üzerine ve çeşitli düzenlemelerle Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri ile Tamim, Telgraf ve Beyannamelerinin yeni baskılarını yapmaya başlamıştır.

Eserin 1989 baskısının önsözünde; Merkezin, TİTE tarafından hazırlanan ASD dizisinde olmayan ve sonradan belirlenen metinleri de kapsayacak şekilde bir yayın hazırlığı içerisinde olduğu ancak bu geniş çalışmanın zamana ihtiyaç gösterdiği ifade edilmişti. Diğer taraftan uzun süredir tükenmiş olan esere duyulan ihtiyacın, acele bir basımını gerektirdiği belirtilmiş ve esere duyulan ihtiyaç üzerine de bu cildin, 1972'de Utkan Kocatürk ve Sadi Borak tarafından derlenen "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V" adlı eserde yer alan metinler eklenerek ve birkaç düzenleme yapılarak, genişletilmiş bir baskı olarak yayımlandığı ifade edilmiştir.

Genişletilmiş şekliyle günümüzdeki orijinal haline getirilen ASD'nin 1989 baskısından sonra yayımlanan diğer bütün ASD'ler, bu baskı örnek alınarak yayımlanmışlardır.

İlk kez 1945 yılında basılan ve Atatürk'ün TBMM'de ve CHP kurultaylarındaki 1919-1938 yılları arası konuşmalarını içeren ASD I, Türk devriminin her aşamasını içine alan bir niteliktedir. Bu ciltte yer alan konuşmaları, Meclisin yapısı, iç ve dış siyaset, Milli Mücadele hakkında yapılan konuşmalar olarak sınıflandırmak mümkündür. Bu ciltte yer alan ve Atatürk'ün Cumhuriyetin ilanından sonra yaptığı konuşmaların, genellikle Meclisin toplanma yıllarının açılış konuşmaları olduğu görülmektedir. Bu konuşmalarda, iç ve dış siyasal gelişmeler hakkında milleti, Meclis aracılığıyla bilgilendirmek, hatta bu siyasal gelişmeleri Mecliste tartışmaya açma gayreti de dikkat çekicidir. Bu tutum, bütün Milli Mücadele Dönemi'nde olduğu gibi Atatürk'ün fırsatını bulduğunda, toplumu yeni sisteme alıştırmaya girişimi olarak da değerlendirilebilir.

ASD'nin I. cildinde yer alan Atatürk'ün 92 söylev metninde; Büyük Millet Meclisi, Cumhuriyet, Devlet, Hakimiyet, Hakimiyet-i Milliye, Halk, Hukuk, Hükümet, İstiklal, Kanun, Meclis, Memleket, Millet, Milli, Türk, Türk Milleti, Türkiye, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Vatan, Vatandaş, Rus, Yunan, İngiliz gibi terimleri, özellikle de Milli Mücadele dönemine ait olan metinlerin eser içerisinde ağırlıkta olmasından dolayı, Millî Mücadele ile ilgili terimleri yoğun olarak kullandığı görülmektedir.

Yine bu ciltte dikkat çeken diğer bir husus ise Atatürk'ün Türk diline verdiği önem doğrultusunda kullandığı terminolojide, Harf Devriminden sonraki değişimdir. Örneğin, Harf Devriminden önce kullandığı "Tahsil-i Âliye" "Yüksek Tahsil" olurken, "Meclis-i Ali" "Yüksek Meclis", "Büyük Millet Meclisi" "Büyük Kamutay" veya "Kamutay", "Münasebat-ı Hariciye" veya "Siyaset-i Hariciye" "Dış Siyaset" "Dış Siyasa" "Dış İşler", "Milletvekili" de "Saylav" şeklinde ifade edilmiştir.

ASD'nin ikinci cildi birinci cildi oluşturan, Atatürk'ün TBMM'de ve CHP Kurultaylarında yaptığı konuşmalar dışındaki, 1906-1938 yılları arası yurt içindeki söylev ve demeçlerini içermektedir.

Bu cildin içeriğini, Atatürk'ün yabancı ülke temsilcilerine hitaben yaptıklarının yanı sıra, çıktığı yurt gezilerinde yaptığı konuşmalar oluşturmaktadır. Atatürk, bu yurt gezilerinde özellikle, devrimlerin gerekçelerini ve getireceği yenilikleri anlatarak, yapılacak bu devrimler için bir bakıma toplumu bilgilendirmek suretiyle onlardan destek aramaktadır. Bu

gezilerde, özellikle halka hitaben yaptığı konuşmalar yanında, halkı yönlendirme gücüne sahip halk temsilcileri, şehrin ileri gelenleri, öğretmen, basın ve ordu mensupları ile çiftçi, esnaf ve tüccar gibi değişik meslek gruplarına yönelik söylevlerde de bulunmuştur.

Bu ciltte Atatürk'ün Cumhuriyet, Devlet, Hükümet, Din, Hakimiyet, Hakimiyet-i Milliye, Halk, İnkılap, Medeni, Medeniyet, Memleket, Millet, Milli, Sanat, Sanatkar, Türk, Türk Milleti, Türkiye, Vatan, Vatandaş gibi terimleri sıklıkla kullandığı görülmektedir.

Yine bu ciltte, Atatürk'ün 1906'da Hakkı Baha Pars'ın evinde arkadaşlarına hitaben yaptığı ve "Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selanik Şubesini Kurarken" başlıklı bir konuşması yer almakta, diğer söylev ve demeçleri ise 1919'dan itibaren başlamaktadır. Bu cilt özellikle Atatürk'ün belli konularda düşüncelerini ortaya koymak amacıyla sıklıkla referans olarak kullanılan bir takım özlü sözlerinin yer alması bakımından da önem arz etmektedir.

Atatürk'ün yaptığı 181 söylev ile basın-yayın organlarına verdiği beş adet demecin yer aldığı bu ciltteki söylevlerin 54 tanesi yabancı devlet temsilcilerine hitaben yapılmıştır. Bu söylevlerin beşi Yunanistan, dörder tanesi Japonya, Afganistan ve Irak, üçer tanesi Ukrayna, İran ve Lehistan, ikişer tanesi Azerbaycan, İtalya, Arnavutluk, Fransa, Mısır, Romanya, İsveç ve Avusturya, birer tanesi Buhara, Macaristan, İngiliz, Danimarka, Belçika, Yugoslavya, Norveç, Polonya, Amerika ve Meksika devlet temsilcilerine hitaben söylenmiştir. Bunların dışında bu ciltte, Claude Farrere ve Balkan Konferansı üyelerine hitaben yaptığı birer adet konuşma da yer almaktadır.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937) adını taşıyan ve Atatürk'ün Türk ve yabancı gazete muhabirlerine söylediği demeçleri içeren ASD'nin üçüncü cildinde, Atatürk'ün Türk ve yabancı basın mensuplarına verdiği 72 adet demecin yanı sıra sekiz adet söylevi de yer almaktadır. Bu demeçlerden 28 adedi yabancı basın mensuplarına verilmiştir.

Yabancı basın mensuplarına verilen 28 adet demeç, Türk basın-yayın organlarından alınmıştır. Bunda yoğun olarak Vakit ve Hâkimiyet-i Milliye Gazeteleri kullanılmış ve bu gazetelerden dokuzar, Ayın Tarihi'nden üç, Öğüt ve Tanin'den ikişer, Açıksöz ve Cumhuriyet Gazetelerinden birer demeç alınmıştır. Yine bu gruptan Amerikalı Shaw Moore'a verdiği bir demeçte eserde yer almaktadır. Özetle, Atatürk'ün yabancı basın mensuplarına verdiği demeçlerde, yabancı basın taranmamış ve bu demeçlerden Türk basınına yansımış olanlar esere alınmıştır.

Bu ciltte yer alan ve birincisi 5.2.1923 tarihli "Barış Görüşmelerinin Kesilmesi Hakkında" başlığını taşıyan ve Vakit muhabirine verilen demeç ile ikincisi 6.2.1923 tarihli ve "Lozan Görüşmelerinin İnkıta'ı Hakkında" başlığını taşıyan ve Vatan muhabirine verilen demeç aynı olmakla birlikte, ayrı başlıklar altında farklı gazetelerden alınarak esere eklenmiştir.

Bu söylev ve demeçlerde Atatürk'ün, Amerika, Anadolu, Devlet, Fransa, Fransız, Halk, Harp, Hükümet, Meclis, Memleket, Millet, Milli, Ordu, Sulh, Türk, Türk Milleti, Türkiye, Vatan ve Yunan gibi terimleri sıklıkla kullandığı görülmektedir.

Eserde, Atatürk'ün birtakım konularla ilgili düşüncelerini ortaya koymak için, akademisyenler tarafından sıklıkla kullanılan bazı özlü sözleri de yer almaktadır.

Yine bu söylev ve demeçler incelendiğinde, Atatürk'ün burada genellikle Milli Mücadele, Türkiye'nin iç ve dış politikası, inkılaplar ve bunların amaçları gibi konular üzerinde durduğu, bunun yanı sıra kültür, spor, siyasi partiler ve hatta

Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesi gibi konularda da beyanatlar verdiği görülmektedir.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri serisinin dördüncü cildini oluşturan ve "Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV" adını taşıyan eser ise Atatürk'ün Türk ve yabancı devlet adamlarına gönderdiği tamim, telgraf ve beyannameleri içermektedir.

Eserde Atatürk'ün, Ermeni, Ermeniler, Fransa, Fransız, Büyük Millet Meclisi, Anadolu, Yunan, Yunanlılar, Yunanistan, Türk, Türkler, Türkiye, Osmanlı, Rus, Rusya, Ankara, Sivas, İstanbul, Erzurum, İslam, İngiliz, İngilizler, İngiltere, Hilafet, [Heyet-i Temsiliye](#) terimlerini sıklıkla kullandığı görülmektedir. Ayrıca eserde yer alan tamim, telgraf ve beyannamelerin büyük kısmını, Milli Mücadele dönemine ait metinler oluşturmaktadır.

Bu şekilde dört ciltte yer alan ve Atatürk'ün çeşitli yer ve zamanlardaki söylev, demeç, tamim, telgraf ve beyannamelerinin bir bölümünü bir araya getiren bu eser, Atatürk'ün askeri ve siyasi hayatının geçtiği dönem ile fikir ve düşüncelerinin özgün seyrini ortaya koymakta, onun doğrudan tanınmasına imkan vermektedir.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün bu doğrultuda yüklendiği misyon gereği olarak Atatürk'e ait söz ve yazıların derlenmesi ile oluşturulan Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Nutuk gibi doğrudan Atatürk tarafından oluşturulmuş ve yine Nutuk gibi bütünlüğü olan bir eser olmaması nedenleriyle, Nutuk kadar ilgi görmemekle birlikte, ondan daha kapsamlı bir eserdir. Nutuk, sadece 1919-1927 yılları arasını kapsarken, ASD bir bakıma Atatürk'ün, Türk milletinin ve devletin kaderine yön verdiği dönemlerin bütünüdür.

Atatürk'le özdeşleşen Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, çok önemli bir döneminin, o dönemin belirleyicisi olan Atatürk'ün yaptığı konuşma ve yazışmalarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş "günlüğü" olarak da kabul edilebilir.

ASD, başlangıçta bilimsel amaçlarla derlenmiş olmakla birlikte, zamanla Atatürk ideolojisini ortaya koyan bir eser niteliğine bürünmüştür.

Bütün bu özellikleriyle Türk Millî Mücadele Tarihi, Cumhuriyetin ilanı, inkılaplar, Atatürk ve Atatürkçülük vb. konularda araştırma yapanlar için referans olarak kullanılan bir eser olma niteliği taşıyan ve Atatürk'ün bütün söz ve yazılarının bir araya toplanmaya çalışıldığı ilk eser olmasıyla dikkat çeken Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, kendisinden sonra bu türden yapılacak çalışmalara da ışık tutmuştur.

Geçen süreç içerisinde ASD'nin yaşayan Türkçeye çevrilmesi ve kapsamlı bir dizininin hazırlanması gündeme gelmiş olmakla birlikte, esasen bu çok önceleri dile getirilmiş bir düşünce idi. Hatta Behçet Kemal Çağlar ve İsmail Anapa, ASD'de kullanılan dilin yeni nesil tarafından anlaşılmadığını ileri sürerek, 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başında ASD'de yer alan söylev ve demeçlerin bir kısmını sadeleştirmişlerdi. Yine Afet İnan da 1980'de Belleten'de yayımlanan bir makalesinde, aynı konuya temas etmiş, Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinin açıklamalı bir dizininin hazırlanması, Atatürk'ün bütün resmi yazı ve nutuklarının, bugünkü neslin anlayabileceği tarzda bir seri halinde yayımlanması gerektiğini söylemişti. O dönemde bir gereklilik olarak ifade edilmiş olmakla birlikte gerçekleştirilmeyen bu düşüncüyü Atatürk Araştırma Merkezi hayata geçirmiş ve çeşitli düzenlemeler ile hem ASD hem de ATTB'nin iki ciltlik sadeleştirilmiş ayrıca iki ciltlik açıklamalı dizin ile hazırlanmış olan baskılarını 2006'da yayımlamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 490.01.1199.206.1, 13.06.1942.

BCA, 490.01.1199.206.1, 20.06.1942.

Resmi Belgeler

T.C. Resmi Gazete, 22 Nisan 1942.

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, 3.IV.1942.

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, 13.IV.1942.

Telif ve Tetkik Eserler

ANAPA, İsmail, **Günümüz Diliyle Atatürk'ün Söylevleri**, Şafak Matbaası, Ankara 1971.

ARAR, İsmail, "Atatürk'ün Günümüz Olaylarına da Işık Tutan Bazı Konuşmaları", **Bellekten**, Atatürk Özel Sayısı, C. 52, S. 204, Kasım 1988, TTK Basımevi, Ankara 2001, s. 953-974.

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk 1919-1927**, Yay. Haz.: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2002.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III (Açıklamalı Dizin ile), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille), Bugünkü Dille Yayına Hazırlayanlar: Ali Sevim, İzzet Öztoprak, M.Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1945.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, İkinci Baskı, Toplayan: Nimet Arsan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1952.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), İkinci Baskı, Toplayan: Nimet Unan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1959.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1954.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937), İkinci Baskı, Toplayan: Nimet Arsan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III (1906-1938), 3. Baskı, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1981.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, 4. Baskı, Derleyen: Nimet Arsan, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1989.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, TTK Basımevi, Ankara 1997.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayınları, Ankara 1972.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (1917-1938), Derleyen: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1964.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, Derleyen: Nimet Arsan, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (Açıklamalı Dizin ile), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri (Bugünkü Dille), Bugünkü Dille Yayına Hazırlayanlar: Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

BAYDAR, Mustafa, **Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar**, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, İstanbul 1960.

BOLAT, Mahmut, "Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi'nin Yeri ve Amaçları", **The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)**, 5/8, 2012, s. 249-264.

....., "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün Kuruluşu ve Misyonu", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 61, Güz 2017, s. 47-77.

....., **Tarihçesi, Derlenmesi ve Diziniyle Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2011.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal, **Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1968.

ÇEVİK, Zeki, **Milli Mücadelede "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkasına" Geçiş (1918-1923)**, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2002.

DURŞUN, Tuncay, **Tek Parti Dönemindeki Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kurultayları**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Türk Anayasaları**, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

İNAN, Afet, "Mustafa Kemal Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü (19 Mayıs 1981) Türk Tarih Kurumunun Kuruluşunun 50. Yıldönümü (15 Nisan 1981)", **Bellekten**, C.44, S.176, Ekim 1980, s. 629-642.

İNAN, Afet, **Atatürk'ten Yazdıklarım**, Altınok Matbaası, Ankara 1969.

İNAN, Afet, **M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları**, TTK Yay., Ankara 1983.

İnönü'nün Söylev ve Demeçleri I, TBM Meclisi'nde ve CHP Kurultaylarında (1919-1946), Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları: 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1946.

PARLA, Taha, **Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Cilt 2, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

TOROS, Taha, **Türk Hatipleri**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, İstanbul 1950.

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (İç Talimatname, Genel Çalışma Planı, Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi Dersi Müfredatı), Maarif Matbaası, Ankara 1943.

UZUN, Hakan, "Büyük Nutuk", **Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü 1920-1938**, C. I, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2009, s. 137-141.

....., **Atatürk ve Nutuk**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.

ÜNSEL, M. Ziya, **Hitabet Sanatı ve Meşhur Hatipler**, Muallim Fuat Gücüyener Yayımevi, İstanbul 1950

ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yay., 14. Baskı, İstanbul 2003.

Elektronik Belgeler

<http://www.archives.gov/nhprc/> (Erişim Tarihi: 27.06.2009)

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-soylev-ve-demecleri/?pdf=7031> adresinden erişilmiştir